

Duran Varlıklar

10

İş yaşamında duran varlıklar denilince ilk akla gelen, işletmelerin faaliyetlerinde kullanılmak üzere edinilen ve yararlanılma süreleri bir yıldan daha uzun olan fiziksel yapıya sahip, elle tutulan, gözle görülen maddi duran varlıklardır. Bu varlıkların sayısı, türü ve değeri bir ticaret işletmesinde çok olmayabilir. Ancak, üretim işletmelerinde ve bazı hizmet işletmelerinde varolan maddi duran varlıkların değerleri yüksek tutarlara ulaştığından bu varlıklarla ilgili muhasebe işlemleri önem taşır. Maddi duran varlıklar içinde yer alan arazi ve arsalar, yeraltı ve yerüstü düzenleri, binalar, tesis, makine ve cihazlar, taşıtlar ve demirbaşlar ilk

edinildiklerinde maliyet bedelleri üzerinden ilgili hesaplara kaydedilirler. Arsa ve arazi bir yana bırakılırsa, bütün maddi duran varlıkların ekonomik ömürleri sınırlıdır. Bu nedenle maddi duran varlıklarda meydana gelen değer kayıplarının, diğer ifadeyle amortisman giderlerinin dönemler itibariyle hesaplanıp, muhasebeleştirilmesi de çok önemlidir.

Fiziksel bir yapıya sahip olmayan fakat işletmenin faaliyetlerine

önemli katkılarda bulunan; baklar, şerefiye, kuruluş ve örgütlenme giderleri, özel maliyetler maddi olmayan duran varlıklar grubunda yer alırlar. Bunlar da maliyet bedelleri üzerinden ilgili hesaplarda aktifleştirilirler ve dönem sonlarında amortisman tabii tutulurlar.

Bu ünitenin anlaşılması için Tekdüzen Hesap Planındaki duran varlıklar grubunu inceleyiniz. Duran Varlıklara Ait Dönemsonu İşlemleri adlı 17. Ünite de yer alan "Amortisman Giderlerinin Muhasebeleştirilmesi" konusunu okuyunuz.

Amaçlarımız

Bu üniteyi okuduktan sonra;

- 1. Tekdüzen Hesap Planında duran varlıklar grubu içinde yer alan varlıklar nelerdir?*
- 2. Maddi Duran Varlıklar grubu içinde yer alan varlıklar Tekdüzen Hesap Planına göre hangi hesaplarda izlenir? Bu varlıklarla ilgili işlemler nasıl muhasebeleştirilir?*
- 3. Maddi Olmayan Duran Varlıklar grubu içinde yer alan varlıklar Tekdüzen Hesap Planına göre hangi hesaplarda izlenir? Bu varlıklarla ilgili işlemler nasıl muhasebeleştirilir?*

konularında gerekli bilgi ve becerilere sahip olabilirsiniz.

DURAN VARLIKLARIN TANIMI VE SINIFLANDIRILMASI

Tekdüzen Hesap Planında duran varlıklar grubu içinde yer alan varlıklar nelerdir?

Tekdüzen Hesap Planında "Duran Varlıklar; bir yıldan veya normal faaliyet döneminden daha uzun sürelerde işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılmak amacıyla elde edilen ve ilke olarak bir yılda veya normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülmemen varlıklar" olarak tanımlanmaktadır.

Bu tanımın kapsadığı varlıklar Tekdüzen Hesap Planında geniş tutulmuştur. Duran Varlıklar; Ticari Alacaklar (uzun vadeli), Diğer Alacaklar (uzun vadeli), Mali Duran Varlıklar, Maddi Duran Varlıklar, Maddi Olmayan Duran Varlıklar, Özel Tükenebilir Varlıklar, Gelecek Yıllara Ait Giderler, Gelir Tahakkukları ve Diğer Duran Varlıklar şeklinde sınıflandırılmıştır.

DÜŞÜNELİM

Duran varlıklar grubundaki uzun vadeli alacaklar ve mali duran varlıklar ile dönen varlıklar grubunda ele alınan kısa vadeli alacaklar ve menkul kıymetler arasında fark var mı?

Bu grupta yer alan Ticari Alacaklar, Diğer Alacaklar ve Mali Duran Varlıklar, daha önce dönen varlıklar olarak; "Ünite 9 Alacaklar" ve "Ünite 8 Hazır Değerler ve Menkul Kıymetler" başlığı altında ele alınan alacaklar ile menkul kıymetler konuları ile elde bulundurulmuş süre ve amaç dışında aynıdır. Bu türdeki değerler, bir yıldan veya bir normal faaliyet döneminden daha uzun sürelerden önce ve paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülmemiş ise, duran varlıklar grubuna dahil edilmektedir. Bunlarla ilgili muhasebe kayıtları, Ünite 8 ve 9'da menkul kıymetler, alacaklar ve diğer alacaklar için yapılan kayıtlarla aynı özellikleri taşımaktadır.

Bu ünite de duran varlıklar başlığı altında sadece; 1) Maddi Duran Varlıklar, 2) Maddi Olmayan Duran Varlıklar ele alınacaktır.

SIRA SİZDE

İşletme açısından bir varlığın duran varlık olarak ele alınmasını belirleyen hususlar nelerdir?

MADDİ DURAN VARLIKLAR VE İLGİLİ HESAPLAR

Maddi duran varlıklar grubu içinde yer alan varlıklar Tekdüzen Hesap Planına göre hangi hesaplarda izlenir? Bu varlıklarla ilgili işlemler nasıl mubasebeleştirilir?

İşletme faaliyetlerinde kullanılmak üzere edinilen ve tahmini yararlanma süresi bir yıldan fazla olan fiziki varlıklar maddi duran varlıklar olarak adlandırılır. Bu kapsama giren varlıkların muhasebeleştirilmesinde Tekdüzen Hesap Planında yer alan şu ana hesaplar kullanılır:

- 250 ARAZİ VE ARSALAR
- 251 YERALTI VE YERÜSTÜ DÜZENLERİ
- 252 BİNALAR
- 253 TESİS, MAKİNA VE CİHAZLAR
- 254 TAŞITLAR

- 255 DEMİRBAŞLAR
- 256 DİĞER MADDİ DURAN VARLIKLAR
- 257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)
- 258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR

Yukarıdaki hesaplar içinde yer alan "257 Birikmiş Amortismanlar" bir duran varlık hesabı olmayıp, duran varlıklarla ilgili olarak dönemsonunda hesaplanan amortisman paylarının birikimli olarak toplandığı pasif karakterli düzenleyici bir hesaptır. Herbir duran varlık için ayrılmış birikmiş amortismanlar, ilgili varlığın değerinden düşülmek suretiyle "net aktif değeri" bulunur.

İşletmeler ihtiyaç duydukları duran varlıkları yapmış, hazır olarak satın alabilirler; başka işletmelere sipariş vererek yaptırabilirler veya bizzat kendi işletmelerinde imal veya inşa edebilirler. Duran varlıklar tüm bu edinme şekillerinde, maliyet bedelleri üzerinden muhasebeleştirilerek, aktifleştirilirler.

Net aktif değer =
Maddi duran varlığın değeri
– Birikmiş amortismanlar

Aktifleştirme; Bilançoda görülmek üzere muhasebeleştirme.

Maddi duran varlıklar maliyet bedelleriyle aktifleştirilirler.

DİKKAT

Edinim sonrası maddi duran varlıklarla ilgili olarak yapılan harcamaların muhasebeleştirilmesinde temel alınacak ilkeler neler olmalıdır?

DÜŞÜNELİM

İşletmelerin aktiflerinde yer alan çeşitli duran varlıklarla ilgili olarak kullanıldıkları süre içinde birçok harcamaların yapılması doğaldır. Bu harcamaların, dönem gideri olarak kayıtlı olması veya yararlanılacakları süre içinde amorti edilmek üzere aktifleştirilmesi konusu doğru karara bağlanması gereken önemli bir husustur.

Harcamaların aktifleştirilmesi veya gider olarak kaydedilmesi konusu doğru karara bağlanmadığı takdirde belirlenen kar veya zarar gerçeği yansıtmayacaktır.

Maddi duran varlıklar elde edildikten sonra kullanıldıkları süre içinde bunlarla ilgili harcamaların muhasebeleştirilmesinde şu ilkeler temel alınmalıdır. (V.U.K. m.272)

- Maddi duran varlıkları sadece iyi çalışır durumda tutmak üzere yapılan harcamalar dönem gideri olarak kaydedilmelidir.
- Yapılan harcama, ilgili duran varlığın verimini, önceden tahmin edilen hizmet süresini, dolayısıyla iktisadi değerini artırdığında aktifleştirilmelidir.

Maddi duran varlıklar satılır mı? Satılırsa satıştan doğan kar ya da zarar nasıl hesaplanır?

DÜŞÜNELİM

İşletmelerin maddi duran varlıkları edindiklerinde satma amaçları olmasa da sonradan bunları çeşitli nedenlerle satabilirler. Duran varlıkların net aktif değerleri üzerinde bir bedelle satılmaları halinde satıştan kar elde edilir; tersine durumda ise, satış zararları sonuçlanmış olur.

Duran varlıklar, satın alındıklarında satma amacı olmamasına karşın, bazı nedenlerle satabilir.

Duran varlıklar ilgili harcamaların muhasebeleştirilmesi hangi ilkelere göre yapılır?

SIRA SİZDE

Arazi ve Arsalar

Arazi, tarım faaliyetlerine ayrılan veya parsellenerek arsa haline getirilmeye uygun geniş toprak parçasına denir. **Arsa** ise, belediye sınırları içinde olup, inşaata elverişli parsellenmiş arazi parçalarına verilen addır.

Arazi ve arsaların maliyet bedeli, satınalma bedeline; noter, tapu, mahkeme, kıymet takdiri, komisyon ve tellaliye gider ve harçları ve emlak vergisi eklenerek bulunur.

Arazi ve arsalar, "250 ARAZİ VE ARSALAR HESABI"nda izlenir. Bu varlıklar edildğinde elde etme maliyeti üzerinden hesaba borç, elden çıkması veya nitelik değiştirmesi durumunda alacak kaydı yapılır.

ÖRNEK

İşletme, 20.2.200. tarihinde ihtiyacı için 5.000.000.000 liraya peşin olarak bir arazi satın almıştır. Bunun için emlak vergisi, noter harcı toplamı olarak 200.000.000 lira ödemiştir.

20.5.200.		
250 ARAZİ VE ARSALAR HS.	5.200.000.000	
100 KASA HS.		5.200.000.000

Satın alınan arsa üzerinde mevcut bina ve tesislerin bulunması durumunda, bunların yıktırılması, enkazının atılması ve arsanın düzenlenmesi amacıyla yapılan harcamalar, arsa maliyetine eklenir; enkaz satışından sağlanan gelirler ise, arsa maliyetinden indirilir.

SIRA SİZDE

İşletme sahip olduğu arsa üzerinde bulunan eski binayı yıktırmak için 500.000.000. lira ödemiş ve enkaz satışından da sağladığı 1.000.000.000 lira geliri nakden tahsil etmiştir. Bu iki işleme ait kaydı ayrı ayrı yapınız.

Yapılmakta Olan Yatırımlar

Yukarıda da belirtildiği gibi işletmeler ihtiyaç duydukları maddi duran varlıkları:

- Yapılmış, hazır olarak satın alabilirler.
- Başka işletmelere sipariş vererek veya yapımını ihale ederek sahip olabilirler.
- Bizzat kendileri imal ya da inşa edebilirler.

İkinci şıkta belirtilen durumda, maddi duran varlığı imal ya da inşa etmeyi üstlenen işletmeye zaman zaman yapılan ödemeler "258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR" hesabına borç kaydedilir. Söz konusu maddi duran varlığın yapımı tamamlanarak, işletmeye teslim edildiğinde "258 Yapılmakta Olan Yatırımlar Hesabı" alacaklandırılarak kapatılır; ilgili duran varlık hesabı borçlandırılır. Bu konuda örnekler diğer duran varlık kalemleri ele alınırken verilecektir.

Üçüncü şıkta belirtilen durumda, işletmede yapımı süren ve tamamlandığında ilgili hesaba aktarılacak maddi duran varlık için yapılan her türlü hammadde ve malzeme, işçilik ve genel üretim giderleri için yapılan harcamalar da 258 Yapılmakta Olan Yatırımlar Hesabında izlenir.

SIRA SİZDE

İşletme, işyeri binasını yaptırdığı müteahhit firmaya, düzenlenen hakediş raporu karşılığı 20.000.000.000 + 2.000.000.000 liralık bir banka çeki vermiştir. Bu işlemin muhasebe kaydını yapınız.

Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri

Herhangi bir işin gerçekleşmesini sağlamak veya kolaylaştırmak için; yeraltında veya yerüstünde inşa edilmiş her türlü yol, köprü, kanal, tünel, sarnıç, iskele, park, bahçe vb. yapılar "251 YERALTI VE YERÜSTÜ DÜZENLERİ HESABI"nda izlenir.

Yeraltı ve yerüstü düzenlerinin yapımı tamamlanıncaya kadar yapılan harcamalar, "258 Yapılmakta Olan Yatırımlar Hesabı"na kaydedilir. Bu hesapta oluşan maliyet tutarı, yapım tamamlanınca "Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri Hesabı"nın, borcuna yazılarak devredilir. Yeraltı ve yerüstü düzenlerinin hizmet dışı kalması veya devredilmesi gibi durumlarda Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri Hesabı alacaklandırılır.

ÖRNEK

İşletme, işyerinin çevresine duvar ördürmeye karar vermiş bu işin yapımına 10 milyar liraya bir müteahhit firmaya vermiştir.

- A. 2.3.200. de müteahhit firmaya; bu tarihe kadar yapılan işler için düzenlenen hakediş raporuna dayanarak kesilen 4.000.000.000 + 400.000.000 liralık fatura karşılığı nakden ödenmiştir.
- B. 3.4.200. de müteahhit firma işi bitirmiş; son hakediş raporuna dayanarak düzenlenen 6.000.000.000 + 600.000.000 lira fatura karşılığı nakden ödenmiştir. Ve iş müteahhit firmadan teslim alınmıştır.

Hakediş Raporu: Belirli bir tarihe kadar yapılan işleri ve tutarını gösteren rapordur.

2.3.200.		
258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR HS.	4.000.000.000	
- Duvar		
191 İNDİRİLECEK KDV HS.	400.000.000	
100 KASA HS.		4.400.000.000
3.4.200.		
258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR HS.	6.000.000.000	
- Duvar		
191 İNDİRİLECEK KDV HS.	600.000.000	
100 KASA HS.		6.600.000.000
3.4.200.		
251 YERALTI VE YERÜSTÜ DÜZENLERİ HS.	10.000.000.000	
- Duvar		
258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR HS.		10.000.000.000
- Duvar		

Yeraltı ve Yerüstü Düzenleri hesabının borç tarafında görülen tutar neyi gösterir?

SIRA SİZDE

Binalar

İşletme bakımından binalar, faaliyetlerin sürdürülmesi için belli amaçlarla tahsis edilmiş yapılardır. Bu tür yapılar "252 BİNALAR HESABI"nda izlenir. Hesap, bina edinildiğinde, daha sonra binanın ekonomik değerini artırıcı harcama yapıldığında ve yeniden değerlendirildiğinde borçlandırılır; bina herhangi bir nedenle aktifler arasından çıktığında da alacaklandırılır. Binalar; idari, işletme, mağaza binaları adı altında açılacak yardımcı hesaplarda da izlenir.

Binalar, satınalma sırasında yapılan tapu, noter harcı vb. harcamaların alış bedeline eklenmesi suretiyle maliyet üzerinden kayda alınır.

ÖRNEK

A İşletmesi 2.2.200. tarihinde 100.000.000.000 + 10.000.000.000 KDV liraya bir bina almış ve karşılığında İş Bankası nezdindeki hesap üzerine yazılmış bir çek vermiştir. Bu bina için ayrıca emlak vergisi, tapu ve noter harcı olarak 5.000.000.000 lira ödemiştir.

2.2.200.		
252 BİNALAR HS.	105.000.000.000	
191 İNDİRİLECEK KDV.HS.	10.000.000.000	
103 VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ HESABI		110.000.000.000
100 KASA HS.		5.000.000.000

DÜŞÜNELİM

Yaptırılan binalarda maliyet bedeli nasıl bulunur ve ne şekilde muhasebeleştirilir?

İşletmeler genellikle ihtiyaçlarını ve isteklerini her yönüyle karşılayabilmek için, faaliyetlerini yürütecekleri türdeki yapıların yeni olarak inşasını tercih ederler. Bu konuda en çok izlenilen yol, söz konusu varlıkların yapımının müteahhit işletmelere ihalesidir. İnşaat sahibi işletme ile müteahhit işletme arasında yapılan sözleşmeye göre inşaat süresince gerçekleştirilen işler karşılığı yapılan hakediş ödemeleri, işin bitirilerek teslimine kadar geçici aktif bir hesap olan "258 Yapılmakta Olan Yatırımlar Hesabı"nda toplanır. Bu hesapta oluşan maliyet tutarı, inşaat tamamlanınca Binalar Hesabına borç yazılarak devredilir. Yapımı tamamlanan inşaatın maliyeti, ihale öncesi yapılan çeşitli harcamalar (proje hazırlığı, ilan, inşaat izni vb. işlemler) ile sözleşme gereği müteahhit işletmeye yapılan hakediş ödemeleri toplamından oluşur.

SIRA SİZDE

İşletme, işyeri binasını bir müteahhit firmaya yaptırmış; bu inşaat için işin bitimine kadar ödenen toplam 80.000.000.000 lira "258 Yapılmakta Olan Yatırımlar Hesabı"na kaydedilmiştir. İşyeri binasının yapımının bitimine bağlı olarak teslim alındığında, işletmenin yapacağı kaydı gösteriniz.

Tesis, Makine ve Cihazlar

İşletme faaliyetlerinde kullanılan her türlü makine, tesis (elektrik, telefon, su buharı, havagazı, ısıtma, havalandırma, yangından koruma vb.) ve cihazlar ile bunların eklentisi ve bu amaçla kullanılan taşıma gereklere "253 TESİS, MAKİNE VE

CİHAZLAR HESABI'nda maliyetle muhasebeleştirilir. Bu hesaba gereken yardımcı hesaplar açılabilir.

Büyük sanayi işletmelerinde bu varlıklar, maddi varlıklar içinde genellikle en önemli bölümü oluştururlar. Bu varlıkların edinilmesi ve kullanılabilir duruma getirilmesine kadar yapılan ve maliyeti oluşturmaları nedeniyle aktifleştirilmesi gereken giderler şöyle sıralanabilir:

- Fatura bedeli,
- Taşıma ve hammaliye giderleri,
- Gümrük vergileri,
- Taşıma sırasındaki sigorta giderleri,
- Varsa alımla ilgili vergiler (KDV dışında),
- Montaj öncesi depolama giderleri,
- Montajla ilgili diğer giderler.

A İşletmesi 1.3.200. tarihinde 8.000.000.000 + 800.000.000 KDV liraya bir makine satın almış, toplam 1.000.000.000 lira nominal değerli 2 alacak senedini ciro etmiş ve 7.800.000.000 liralık bir banka çeki vermiştir. Bu makinenin nakli ve montajı için ayrıca 100.000.000 + 10.000.000 KDV lira ödemiştir.

ÖRNEK

Tesis, Makine ve Cihazlar Hesabına yazılan 8.100.000.000 lira, makine bedeli olan 8.000.000.000 lira ile makinenin nakli ve montajı için ödenen 100.000.000 liradan oluşmaktadır.

1.3.200.			
253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR HS.	8.100.000.000		
253...Makine			
191 İNDİRİLECEK KDV HS.	810.000.000		
121 ALACAK SENETLERİ HS.		1.000.000.000	
121...Cüzdandaki Snt.			
103 VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ HS.		7.800.000.000	
100 KASA HS.		110.000.000	

Ünitenin başında maddi varlıkların edinilme sırasında satma düşüncesi olmasa da bazı nedenlerle sonradan satılabileceklerini ve satış bedeli ile net aktif değeri arasındaki farka göre satıştan kar veya zarar meydana gelebileceğini belirtmiştik. Şimdi bu durumu biraz açalım ve örneklendirelim:

Örneğin, işletmenin 1.000.000.000 liraya satın aldığı bir makineden kullanıldığı süre için ayrılan amortisman paylarının 400.000.000 lira olduğunu varsayalım. Bu bilgilerin bilanço hesaplarındaki görünümü şöyle olacaktır:

Birikmiş Amortisman hesabı, bir duran varlıkta belirli bir tarihe kadar hesaplanan yıpranma payını (amortismanı) gösterir.

253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR HS.	258 BİRİKMiŞ AMORTİSMANLAR HS.
1.000.000.000	400.000.000

Makinenin net aktif değeri = Kayıtlı değeri – Birikmiş amortisman olduğuna göre; 1.000.000.000 - 400.000.000 = 600.000.000 liradır.

Bu makine 600.000.000 liranın üzerinde bir bedelle satılırsa, satıştan kar elde etmiş demektir. Bu kar "679 Olağandışı Gelir ve Karlar Hesabı"na alacak yazılır. Makine 600.000.000 liranın altında bir bedelle satılırsa, satıştan zarar elde edilmiş demektir. Bu zarar "689 Olağandışı Gider ve Zararlar Hesabı"na borç yazılır. Ayrı-

ca, bu makine işletmeden çıktığı için "253 Tesis, Makine ve Cihazlar Hesabı" alacaklandırılarak, "258 Birikmiş Amortismanlar Hesabı" da borçlandırılarak kapatılır.

ÖRNEK

Yukarıdaki ele alınan 1.000.000.000 lira değerli ve birikmiş amortismanları 400.000.000 lira olan makine 800.000.000 + 80.000.000 KDV liraya peşin satılmıştır.

Makine 800.000.000 liraya satılmış, bu makinenin maliyeti 1.000.000.000 lira, amortismanı ise 400.000.000 liradır. Dolayısıyla 400.000.000 lirası amorti edilen 1.000.000.000 lira maliyetli makinenin net değeri 600.000.000 lira olur. Bu değer 800.000.000 satılırsa, 200.000.000 lira satış karı ortaya çıkar.

1.4.200.			
100 KASA HS.		880.000.000	
258 BİR. AMORTİSMANLAR HS.		400.000.000	
253 MAKİNE, TESİS VE CİHAZLAR HS.			1.000.000.000
679 OLAĞANDIŞI GELİR VE KÂRLAR HS.			200.000.000
391 HESAPLANAN KDV HS.			80.000.000

Bu kayıta satılan makine ve birikmiş amortismanları ilgili hesaplardan çıkarılmış ve satıştan doğan kar, 679 Olağandışı Gelir ve Karlar Hesabına alacak kaydedilmiştir.

SIRA SİZDE

Yukarıdaki makine (1.000.000.000 - 400.000.000 = 600.000.000 lira net aktif değerli) 500.000.000 + 50.000.000 KDV liraya satılmış olsaydı, gerekli muhasebe kaydı nasıl olacaktı?

Taşıtlar

İşletme faaliyetlerinde kullanılan her türlü taşıma araçları, "254 TAŞITLAR HESABI"nda izlenir. Taşıtlar alındığında hesap borçlanır; çeşitli nedenlerle elden çıktığında ise, alacaklanır.

Taşıtlar, maliyet bedeli üzerinden muhasebeleştirilirler. Bir taşıtın maliyeti; alış bedeli, gümrük vergisi (ithal edildiyse), taşıma gideri, taşıma sırasında sigorta gideri, taşıt alım vergisi ve alımla ilgili diğer giderlerden oluşur.

ÖRNEK

İşletme 1.4.200. tarihinde 12.000.000.000 + 1.200.000.000 KDV liraya anahtar teslim bir kamyonet satın almıştır. Fatura tutarının 6.000.000.000 lirasını nakit olarak ödemiş 7.200.000.000 lirasını Vakıflar Bankası 1671 nolu A.c/h. üzerine çekilmiş çekle ödemiştir.

1.4.200.			
254 TAŞITLAR HS.		12.000.000.000	
191 İNDİRİLECEK KDV HS.		1.200.000.000	
100 KASA HS.			6.000.000.000
103 VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ HS.			7.200.000.000

Ünitenin başlarında da belirtildiği gibi maddi duran varlıkların kullanımları sırasında yapılan harcamalar sadece bunları çalışır durumda tutmak üzere yapıldıysa, dönem gideri olarak kaydedilmelidir; yapılan harcama o duran varlığın iktisa-

di değerini artırıyorrsa aktifleştirilmeli, bir diğer ifadeyle ilgili bilanço hesabına kaydedilmelidir.

İşletme, 14.8.200. tarihinde ticari mallarının naklinde kullandığı kamyonun normal bakım-onarımı için 300.000.000 + 30.000.000 KDV lira ödemiştir.

ÖRNEK

14.8.200.			
760 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ HS.	300.000.000		
191 İNDİRİLECEK KDV HS.	30.000.000		
100 KASA HS.		330.000.000	

İşletme sahip olduğu kamyonun kasasını 22.11.200. tarihinde 5.000.000.000 + 500.000.000 KDV liraya yenilemiş, 1.500.000.000 lira nakit ve toplam 4.000.000.000 liralık dört bono vermiştir.

ÖRNEK

22.11.200.			
254 TAŞITLAR HS.	5.000.000.000		
191 İNDİRİLECEK KDV.HS.	500.000.000		
100 KASA HS.		1.500.000.000	
321 BORÇ SENETLERİ HS.		4.000.000.000	

İşletmenin borcuna karşılık imzalayarak verdiği bono (senet), işletme için borç senedir.

İşletme, 9.7.200. tarihinde pazarlama faaliyetlerinde kullandığı taşıt aracına 200.000.000 + 20.000.000 KDV liraya dört yeni lastik almış, bedelini nakden ödemiştir. Bu işlemle ilgili yapılacak kaydı gösteriniz.

SIRA SİZDE

Demirbaşlar

İşletmenin daha çok yönetim faaliyetleri sırasında yararlanılan kasa, hesap ve daktilo makineleri, evrak dolapları, masa, sandalye vb. büro eşyaları "255 DEMİRBAŞLAR HESABI"nda muhasebeleştirilir.

Demirbaşlar da diğer maddi duran varlıklar gibi maliyet bedeli üzerinden muhasebeleştirilirler. Maliyeti oluşturan unsurlar, makinelerde olduğu gibidir.

A İşletmesi, yönetim işlerinde kullanmak üzere 2.6.200. tarihinde 900.000.000 + 90.000.000 KDV liraya peşin olarak bir bilgisayar satın almıştır.

ÖRNEK

2.6.200.			
255 DEMİRBAŞLAR HS.	900.000.000		
191 İNDİRİLECEK KDV HS.	90.000.000		
100 KASA HS.		990.000.000	

MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR VE İLGİLİ HESAPLAR

Maddi Olmayan Duran Varlıklar grubu içinde yer alan varlıklar, Tekdüzen Hesap Planına göre hangi hesaplarda izlenir? Bu varlıklarla ilgili işlemler nasıl muhasebeleştirilir?

Maddi olmayan duran varlıklar fiziksel varlığı olmayan yani gözle görülen elle tutulan bir varlık olmayan, ancak işletmeye bir takım haklar kazandıran varlıklardır.

Herhangi bir fiziksel varlığı bulunmayan ve işletmenin belli bir şekilde yararlandığı veya yararlanmayı beklediği aktifleştirilen giderler ile belli koşullar altında hukuken himaye gören haklar ve şerefiyeler "26 MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR" grubunu oluşturur. Bu grubu oluşturan değerler Tekdüzen Hesap Planında şu ana hesaplarla izlenirler:

- 260 HAKLAR
- 261 ŞEREFİYE
- 262 KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ
- 263 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ
- 264 ÖZEL MALİYETLER
- 267 DİĞER MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR
- 268 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)

DÜŞÜNELİM

Haklar, şerefiye, kuruluş ve örgütlenme giderleri, araştırma ve geliştirme giderleri, özel maliyetler denilince ilk aklımıza gelenler nelerdir?

İmtiyaz, patent, lisans, ticari marka ve ünvan gibi bedel ödenerek elde edilen bazı hukuki tasarruflar ile kamu otoritelerinin, işletmeye belirli alanlarda tanıdığı kullanma, yararlanma gibi yetkiler dolayısıyla yapılan harcamalar "260 HAKLAR HESABI"nda izlenir.

Bir işletme devralınırken katlanılan maliyet (ödenen bedeller) ile söz konusu işletmenin rayiç bedelle hesaplanan net varlıklarının değeri arasındaki olumlu farklar "261 ŞEREFİYE HESABI"nda izlenir.

İşletmenin kurulması, yeni bir şubenin açılması, işlerin sürekli olarak genişletilmesi için yapılan ve karşılığında maddi bir değer elde edilmeyen; iş ve piyasa etüdüleri, şirket sözleşmesinin hazırlanması, hisse senetlerinin basımı gibi giderler "262 KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ HESABI"nda aktifleştirilir.

İşletmede yeni ürün ve teknolojiler oluşturulması, mevcutların geliştirilmesi ve benzeri amaçlarla yapılan her türlü harcamalar ise, "263 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ HESABI"nda aktifleştirilir.

Kiralanan gayrimenkullerin geliştirilmesi veya değerinin sürekli olarak artırılması amacıyla yapılan giderler (normal bakım, onarım ve temizleme giderleri hariç) ile bu gayrimenkullerin kullanılması sırasında yararlanılacak ve kira süresinin sonunda mülk sahibine bırakılacak olan kalorifer tesisatı gibi varlıklar "264 ÖZEL MALİYETLER HESABI"nda muhasebeleştirilerek aktifleştirilir.

Bir işletmenin net varlıkları 10, ancak bu varlıklar için işletmeye ödenen bedel 13 ise, bunun arasındaki fark olan 3 bir şerefiyedir.

SIRA SİZDE

1. İşletme, bir kitabın telif hakkını 100.000.000 lira ödeyerek satın almıştır.
 2. İşletme, kiraladığı işyerine havalandırma tesisatı için 500.000.000 + 50.000.000 KDV lirayı nakden ödemiştir.
- Bu işlemlerle ilgili muhasebe kayıtlarını yapınız.**

Özet

Tekdüzen Hesap Planında duran varlıklar grubu içinde yer alan varlıklar nelerdir?

- Tekdüzen Hesap Planında "Duran Varlıklar; bir yıldan daha uzun sürelerde işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kullanılmak amacıyla elde edilen ve ilke olarak bir yılda paraya çevrilmesi veya tüketilmesi öngörülmeleyen varlıklar " olarak tanımlanmaktadır.
- Tekdüzen Hesap Planında duran varlıklar grubunda yer alan alt grupların başlıcaları:
 - Uzun vadeli ticari alacaklar
 - Mali duran varlıklar
 - Maddi duran varlıklar ve
 - Maddi olmayan duran varlıklardır.

Maddi duran varlıklar grubu içinde yer alan varlıklar Tekdüzen Hesap Planına göre hangi hesaplarda izlenir? Bu varlıklarla ilgili işlemler nasıl muhasebeleştirilir?

- İşletme faaliyetlerinde kullanılmak üzere edinilen ve fiziksel bir yapıya sahip olan, öngörülen ömürleri bir yıldan daha uzun olması nedeniyle amortismanına konu olan (arsa ve arazi dışında) varlıklara maddi duran varlıklar denir.
- Tekdüzen Hesap Planında maddi duran varlıklar grubunda yer alan büyük defter hesapları şunlardır:

250 ARAZİ VE ARSALAR
 251 YERALTI VE YERÜSTÜ DÜZENLERİ
 252 BİNALAR
 253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR
 254 TAŞITLAR
 255 DEMİRBAŞLAR
 256 DİĞER MADDİ DURAN VARLIKLAR
 257 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)
 258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR

- İşletmeler, ihtiyaç duydukları maddi duran varlıkları yapılmış, hazır olarak satın alabilirler; başka işletmelere imal ya da inşa ettirebilirler; bizzat kendileri imal ya da inşa edebilirler. Maddi duran varlıklar tüm bu edinme biçimlerinde maliyet bedelleri üzerinden muhasebeleştirilerek aktife alınırlar. Bu nedenle maliyeti oluşturacak unsurları iyi bilmek gerekir. Maddi duran varlıklarla ilgili edinim sonrası yapılan harcamaların ne şekilde muhasebeleştirileceği konusundaki esaslar şudur:

- Normal bakım onarım harcamaları dönem gideri olarak kaydedilmelidir.
- Maddi duran varlığın verimini, ömrünü, dolayısıyla iktisadi değerini artıran harcamalar aktifleştirilmeli diğer bir deyişle bilançoda yer almalıdır.

Maddi Olmayan Duran Varlıklar grubu içinde yer alan varlıklar Tekdüzen Hesap Planına göre hangi hesaplarda izlenir? Bu hesaplarla ilgili işlemler nasıl muhasebeleştirilir?

- Maddi olmayan duran varlıklar, herhangi bir fiziksel varlığı olmayan, yararlanılmaları sonucunda işletmenin hasılatında artış yaratan bir kısım haklarla işletmeye yarar sağlayan imtiyazlar vb.leridir.
- Tekdüzen Hesap Planında maddi olmayan duran varlıklar grubunda yer alan büyük defter hesapları şunlardır:

260 HAKLAR
 261 ŞEREFİYE
 262 KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ
 263 ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ
 264 ÖZEL MALİYETLER
 268 BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)

- Maddi olmayan duran varlıklar grubunda yer alan kalemlere yapılan ödemeler /harcamalar ilgili hesaplarda aktifleştirilir ve uygun sürede amorti edilir; yani gidere dönüştürülür.

Kendimizi Sınyalım

Bu üniteyi anlayıp anlayamadığımızı ölçmek için aşağıdaki soruları, sınav oluyormuş gibi cevaplayınız. Doğru cevapları ünitenin sonunda bulacaksınız. Başarı durumunuza göre ünitenin tümüne ya da cevaplayamadığınız sorulara ilişkin bölümleri yeniden çalışıp çalışmayacağınıza kendiniz karar verin. **UNUTMAYINIZ Kİ, SİZİ DEĞERLENDİRECEK KİŞİ, ŞU ANDA YİNE SİZSİNİZ.**

1. Bir yıldan veya normal faaliyet döneminden daha uzun sürelerle işletme faaliyetlerinde kullanılmak amacıyla elde edilen ve ilke olarak bir yılda veya normal faaliyet dönemi içinde paraya çevrilmesi öngörülmeven varlıklara ne ad verilir?

- Duran Varlıklar
- Uzun Vadeli Alacaklar
- Mali Duran Varlıklar
- Maddi Duran Varlıklar
- Maddi Olmayan Duran Varlıklar

2. İşletme, 2.000.000.000 liraya satın aldığı bir arsa üzerinde yer alan eski bir yapıyı 100.000.000 liraya yıktırması, enkazdan çıkan bazı malzemeleri de 250.000.000 liraya satmıştır. Bu bilgilere göre, Arazi ve Arsalar Hesabında arsanın değeri kaç lira olarak görülecektir?

- 2.150.000.000 lira
- 2.100.000.000 lira
- 2.000.000.000 lira
- 1.850.000.000 lira
- 1.750.000.000 lira

3. İşletme, işyeri binasının yapımını üstlenen müteahhit firmaya ödediği toplam 80.000.000.000 lirayı Yapılmakta Olan Yatırımlar Hesabı'na kaydetmiştir. İşyeri binası müteahhit firmadan teslim alındığında yapılacak kayıt aşağıdakilerden hangisidir?

a.			
258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR HS.	80.000.000.000		
100 KASA HS.			80.000.000.000
b.			
252 BİNALAR HS.	80.000.000.000		
258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR HS.			80.000.000.000
c.			
252 BİNALAR HS.	80.000.000.000		
100 KASA HS.			80.000.000.000
d.			
258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR HS.	80.000.000.000		
252 BİNALAR HS.			80.000.000.000
e.			
252 BİNALAR HS.	40.000.000.000		
258 YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR HS.	40.000.000.000		
100 KASA HS.			80.000.000.000

4. İşletme 2.000.000.000 + 200.000.000 KDV liraya peşin bir makine satın almış, bu makinenin montajı için ayrıca 100.000.000 + 10.000.000 KDV lira ödemiştir. Bu işlemler için yapılması gereken kayıt aşağıdakilerden hangisidir?

a.			
253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR HS.	2.000.000.000		
659 D. OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR HS.	100.000.000		
191 İNDİRİLECEK KDV HS.	210.000.000		
100 KASA HS.			2.310.000.000
b.			
253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR HS.	2.000.000.000		
191 İNDİRİLECEK KDV HS.	200.000.000		
100 KASA HS.			2.200.000.000
c.			
253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR HS.	2.310.000.000		
100 KASA HS.			2.310.000.000
d.			
253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR HS.	2.310.000.000		
100 KASA HS.			2.100.000.000
191 İNDİRİLECEK KDV HS.			210.000.000
e.			
253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR HS.	2.100.000.000		
191 İNDİRİLECEK KDV HS.	210.000.000		
100 KASA HS.			2.310.000.000

5. Hesaptaki kayıtlı değeri 600.000.000 lira, birikmiş amortismanları 120.000.000 lira olan bir taşıt, senetle 400.000.000 liraya satıldığında yapılacak kayıt, aşağıdakilerden hangisidir? (KDV ihmal edilmiştir.)

a.

121 ALACAK SENETLERİ HS.	400.000.000	
689 OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR HS.	200.000.000	
253 TAŞITLAR HS.		600.000.000

b.

121 ALACAK SENETLERİ HS.	400.000.000	
689 OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR HS.	320.000.000	
253 TAŞITLAR HS.		600.000.000
257 BİR.AMORTİSMANLAR HS.		120.000.000

c.

121 ALACAK SENETLERİ HS.	400.000.000	
257 BİR.AMORTİSMANLAR HS.	120.000.000	
689 OLAĞANDIŞI GİDER VE ZARARLAR HS.	80.000.000	
253 TAŞITLAR HS.		600.000.000

d.

121 ALACAK SENETLERİ HS.	400.000.000	
253 TAŞITLAR HS.		400.000.000

e.

121 ALACAK SENETLERİ HS.	400.000.000	
257 BİR.AMORTİSMANLAR HS.	120.000.000	
253 TAŞITLAR HS.		400.000.000
679 OLAĞANDIŞI GELİR VE KÂRLAR HS.		120.000.000

6. İşletme, sahibi olduğu taşıtın eskiyen motorunu yenilediğinde, bunun için yaptığı ödeme hangi hesaba kaydedilmelidir?

- 254- Taşıtlar
- 659- Olağan Gider ve Zararlar
- 689- Olağandışı Gider ve Zararlar
- 258- Yapılmakta Olan Yatırımlar
- 264- Özel Maliyetler

7. İşletme, sahibi olduğu bina için aşağıdaki işlerden hangisi ile ilgili olarak yaptığı ödemeyi gider kaydetmeyip, binalar hesabında aktifleştirmelidir?

- Temizlik
- Boya-badana
- Elektrik tesisatı onarımı
- Asansör koyma
- Çatı aktarma

8. Maddi duran varlıklarla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi **yanlıştır**?

- Maddi duran varlıklar maliyet bedelleri üzerinden aktifleştirilir.
- Bir maddi duran varlığın net aktif değeri = Kayıtlı değer - Birikmiş Amortismanlar şeklinde bulunur.
- Maddi duran varlıkların ömürleri (kullanım süreleri) en az 4 yıldır.
- Büro donanımı Demirbaşlar Hesabında izlenir.
- Maddi duran varlıklar ömürleri süresince amortismanına tabi tutulurlar.

9. Bedel ödenerek sahip olunan imtiyaz, patent, lisans, ticari marka ve ünvanlar hangi hesapta izlenir?

- 264- Özel Maliyetler
- 260- Haklar
- 261- Şerefiye
- 262- Kuruluş ve Örgütlenme Giderleri
- 263- Araştırma ve Geliştirme Giderleri

10. Kiralanan gayrimenkullerin geliştirilmesi için normal bakım-onarım dışında yapılan harcamalar hangi hesaba kaydedilir?

- 770- Genel Yönetim Giderleri
- 659- Olağan Gider ve Zararlar
- 689- Olağandışı Gider ve Zararlar
- 252- Binalar
- 264- Özel Maliyetler

